

УДК 351.83:353.2

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2023.2.18>

В. В. Звірич

кандидат медичних наук,
докторант

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ

У статті обґрунтовано актуальність детального аналізу тенденцій зміни позицій України у міжнародних рейтингах, які характеризують особливості функціонування сфери охорони здоров'я. У процесі даного дослідження проаналізовано 2 рейтинги: рейтинг «Індекс якості життя» та рейтинг «Найбільш здорових країн світу».

Рейтинг «Індекс якості життя» враховує такі індикатори оцінки: здоров'я, де основним оціночним показником є очікувана тривалість життя; сім'я (поширеність розлучень); громадське життя; добробут; політична стабільність і безпека; клімат; гарантії зайнятості; політична свобода; гендерна рівність. Україна у рейтингу «Індекс якості життя» у 2020 р. посіла 65 місце. Україна має нестійку позицію у аналізованому рейтингу. Найвищу позицію посідала у 2016 р. – 52 місце, і відтоді щороку дещо погіршує своє становище за аналізованими показниками.

Рейтинг «Найбільш здорових країн світу» базується на таких основних показниках: середня тривалість життя, кількість курців у країні, кількість людей, що мають ознаки ожиріння, екологія середовища. У рейтингу оцінюються 169 країн світу. У рейтингу «Найбільш здорових країн світу» Україна займає аж 93 місце. Детальний аналіз окремих складових рейтингу показує, що Україна займає низькі позиції за усіма складовими рейтингу, проте найгірший стан справ з першими двома показниками: в Україні низький показник середньої тривалості життя та велика кількість курців. Найкраща ситуація з екологією, оскільки є доступ до чистої води та дотримуються санітарні норми життя.

За результатами аналізу встановлено, що слабкими сторонами вітчизняної сфери охорони здоров'я є низький показник середньої тривалості життя населення, велика кількість курців, політична нестабільність і безпека, відсутність гарантій працевлаштування, низький рівень добробуту населення у країні. Для покращення ситуації потрібно вивчати досвід країн, які займають перші позиції у рейтингах, а це Швейцарія, Данія, Фінляндія, Іспанія, Італія, Нідерланди.

Ключові слова: публічне управління, охорона здоров'я, міжнародний досвід, рейтингова оцінка, тенденції.

Постановка проблеми. Сфера охорони здоров'я в Україні перебуває у складних економічних, соціальних та організаційних умовах, що зумовлені негативними наслідками пандемії COVID-19, російсько-українською війною, обмеженістю фінансових ресурсів та децентралізаційними змінами в галузі. Водночас у ці складні часи усім інституціям у сфері охорони здоров'я важливо тримати темп, оцінювати свої сильні та слабкі сторони

і працювати активно щодо інноваційного розвитку. Тому актуальним вважаємо аналіз тенденцій розвитку досліджуваної сфери у довоєнний період в контексті оцінки за різними міжнародними рейтингами, оскільки це дає змогу визначити реальні сильні і слабкі сторони, а також резерви розвитку на перспективу використовуючи потенційні можливості зовнішнього і внутрішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, пов'язаних з вивченням зарубіжного досвіду розвитку сфери охорони здоров'я присвячено науковій праці таких науковців як: Г. Муляр [1], Г. Граціотова, М. Ясіновська [2], В. Теремецький, С. Книш, В. Стратонов [3], В. Якубів, І. Боришкевич, М. Завіцкі [4], Є. Латишев [5], Б. Логвиненко [6], Г. Кузьменко [7] та деякі інші. Водночас тенденції зміни позицій України у міжнародних рейтингах, що пов'язані зі сферою охорони здоров'я вивчені не достатньо.

Мета статті полягає у детальному аналізі тенденцій зміни позицій України у міжнародних рейтингах оцінки особливостей функціонування сфери охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. У відкритому доступі існує чимало різних міжнародних рейтингів, які оцінюють різні сфери життя в різних країнах. Аналіз тенденцій змін основних параметрів оцінки рівня функціонування певної сфери у різних країнах дає можливість оцінити сильні і слабкі сторони, резерви для розвитку та можливості покращення ситуації.

З метою аналізу тенденцій зміни позицій України у міжнародних рейтингах оцінки особливостей функціонування сфери охорони здоров'я у межах даного наукового дослідження взято до уваги рейтинг «Індекс якості життя» та рейтинг «Найбільш здорових країн світу».

Рейтинг «Індекс якості життя» розроблений компанією «Economist Intelligence Unit» і базується на оцінці якості життя з врахуванням результатів аналізу в межах дев'яти секторів [8]:

- здоров'я, де основним оціночним показником є очікувана тривалість життя при народженні;
- сім'я, де основним оціночним показником є поширеність розлучень;
- громадське життя, де основними оціночними показниками є рівень відвідування богослужінь та членство у профспілках;
- добробут за матеріальною ознакою, де основним аналізованим показником є ВВП на душу населення;
- політична стабільність і безпека, який оцінюється через індекси політичної стабільності та безпеки;

- клімат, де враховується диференціація країн за ознакою теплого чи холодного клімату;

- гарантії зайнятості, де основним оціночним показником є рівень безробіття;

- політична свобода, який оцінюється за індексом політичної свободи;

- гендерна рівність, яка характеризується як співвідношення трудових доходів чоловіків та жінок [8].

Очевидно, що методологія рейтингу «Індекс якості життя» не є абсолютно об'єктивною, оскільки базується на обмеженій кількості аналізованих показників, але враховує показники рівня здоров'я нації.

Рейтинг «Індекс якості життя» за 2020 рік наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Місце України у рейтингу
«Процвітання за найкращою
системою охорони здоров'я за рівнем
ефективності» у 2020 році**

Місце у рейтингу	Країна	Місце у рейтингу	Країна
1	Данія	7	Ісландія
2	Швейцарія	8	Нова Зеландія
3	Фінляндія	9	Німеччина
4	Австралія	10	Естонія
5	Нідерланди	...	
6	Австрія	65	Україна

*Джерело: [9]

З даних таблиці 1 видно, що Україна у рейтингу «Індекс якості життя» у 2020 р. посіла 65 місце. Аналізуючи першу десятку країн за даним рейтингом приходимо до висновку, що перелік і порядковість країн є подібним до рейтингу «Процвітання за найкращою системою охорони здоров'я за рівнем ефективності». Водночас набір країн першої десятки за рейтингом «Індекс якості життя» є подібним до попередніх рейтингів «Індекс людського розвитку» та «Глобальний індекс безпеки здоров'я».

Аналіз тенденцій змін позиції України у рейтингу «Індекс якості життя» відображено на рис. 1.

З рис. 1 видно, що Україна має нестійку позицію у аналізованому рейтингу. Найвищу позицію посідала у 2016 р. – 52 місце, і відтоді щороку дещо погіршує своє становище за аналізованими показниками. Водночас слід зазначити, що до даного рейтингу щороку додаються нові

країни, зокрема їх кількість збільшилась з 67 у 2013 р. до 80 країн у 2020 р. Тобто внесення до списку аналізованих країн сильніших за рівнем якості життя країн зумовлює погіршення місця нашої країни у загальному рейтингу.

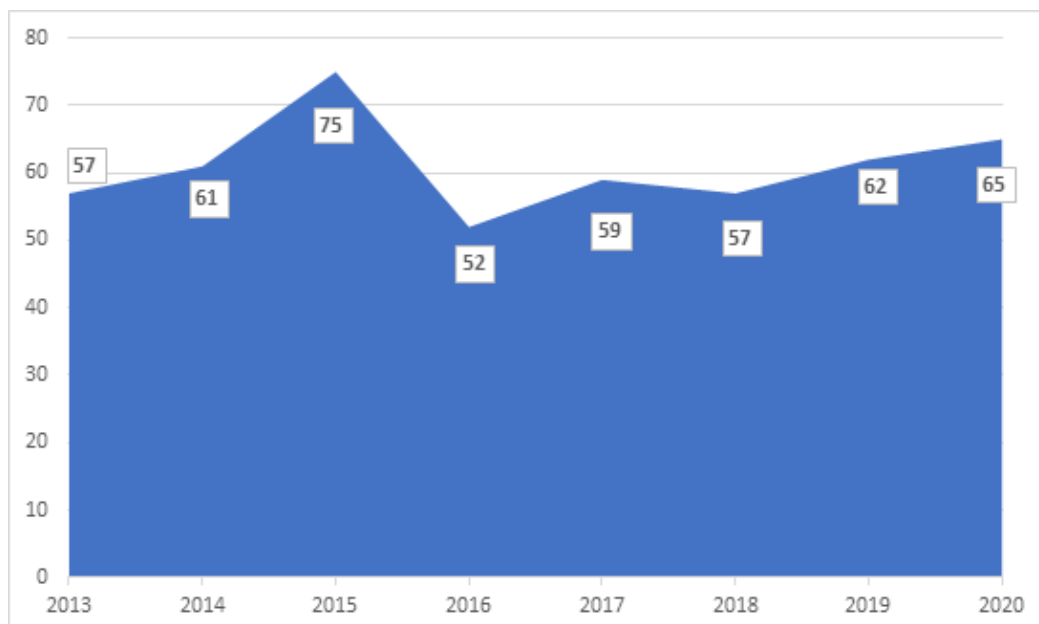

Рис. 1. Тенденції зміни позицій України у рейтингу «Індекс якості життя»

*Джерело: розраховано на основі [9]

Таким чином очевидно, що для покращення місця України у рейтингу «Індекс якості життя» важливе місце займає підвищення якості надання послуг у сфері охорони здоров'я та модернізація галузі загалом.

Іншим важливим рейтингом у процесі оцінки якості системи охорони здоров'я є рейтинг «Найбільш здорових країн світу». Даний рейтинг складається компанією Bloomberg. У процесі оцінки брались до уваги 169 країн світу. Основними оціночними критеріями були:

- середня тривалість життя;
- кількість курців у країні;
- кількість людей, що мають ознаки ожиріння;
- екологія середовища [10].

Рейтинг «Найбільш здорових країн світу» у 2020 р. наведений у табл. 1.

З даних табл. 1 видно, що Україна займає аж 93 місце. Детальний аналіз окремих складових рейтингу показує, що Україна займає низькі позиції за усіма складовими рейтингу, проте найгірший

стан справ з першими двома показниками: в Україні низький показник середньої тривалості життя та велика кількість курців. Найкраща ситуація з екологією, оскільки є доступ до чистої води та дотримуються санітарні норми життя.

На думку експертів [11] найбільша проблема для сучасної України полягає у низькій тривалості життя населення та низькому рівні вакцинації.

Таблиця 2

Місце України у рейтингу «Найбільш здорових країн світу» у 2020 році

Місце у рейтингу	Країна	Місце у рейтингу	Країна
1	Іспанія	7	Австралія
2	Італія	8	Сінгапур
3	Ісландія	9	Норвегія
4	Японія	10	Ізраїль
5	Швейцарія	
6	Швеція	93	Україна

*Джерело: [10]

Аналізуючи країни, які посідають найвищі позиції у рейтингу «Найбільш здорових країн світу» очевидно, що у ньому з'явилося багато країн, які не входили до інших рейтингів описаних вище. До таких країн відносяться: Іспанія, Італія, Японія та Ізраїль. Додатковий аналіз свідчить, що високі позиції цих країн у рейтингу забезпечуються показниками здорового харчування та здорового способу життя. Вхідження цих країн до «кращої»

десятки пояснюється також застосуванням іншої методології формування даного рейтингу.

Водночас до найвищих у рейтингу країн входять традиційно Ісландія, Швеція, Швейцарія та Норвегія, які займають провідні позиції і в інших пов'язаних з охороною здоров'я рейтингах.

Аналіз динаміки зміни позиції України у рейтингу «Найбільш здорових країн світу» відображений на рис. 2.

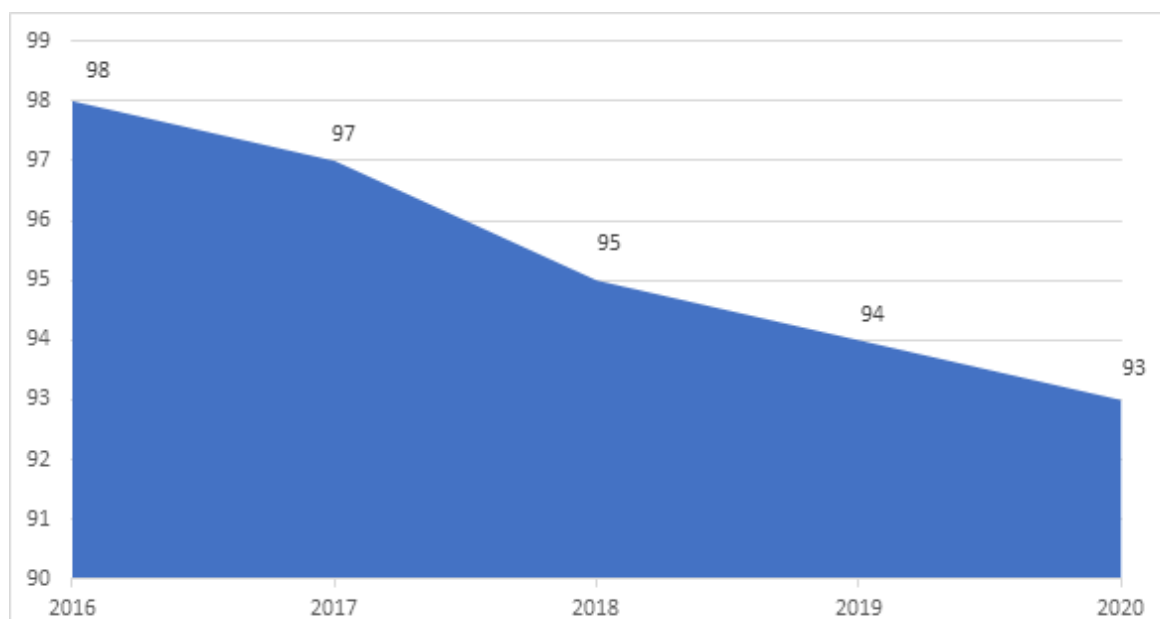

Рис. 2. Тенденції зміни позицій України у рейтингу «Найбільш здорових країн світу»

*Джерело: розраховано на основі [10, 11]

До 2016 р. рейтинг «Найбільш здорових країн світу» охоплював тільки ТОП-50 країн і Україна не входила до цього рейтингу. Починаючи з 2016 р. до рейтингової оцінки компанії Bloomberg включено 169 країн і з рис. 1 видно, що Україна займає низькі позиції, але впродовж останніх років дещо покращує свої позиції, тобто є позитивна тенденція до підвищення у рейтингу з 98 до 93 місця.

Таким чином оцінка тенденцій позиції України у рейтингу «Найбільш здорових країн світу» показує негативні моменти, одним з найбільш впливових факторів на це має низький рівень середньої тривалості життя населення.

Підсумовуючи, очевидно, що місце України у проаналізованих рейтингах є низьким. Слабкими сторонами вітчизняної сфери охорони здоров'я є низь-

кий показник середньої тривалості життя населення, велика кількість курців, політична нестабільність і безпека, відсутність гарантій працевлаштування, низький рівень добробуту населення у країні. Важливим при цьому є комплексне вивчення досвіду країн, які займають перші позиції у рейтингах, а це Швейцарія, Данія, Фінляндія, Іспанія, Італія, Нідерланди. На основі вивченого досвіду важливо адаптувати кращі механізми публічного управління, організації праці до умов впровадження в сферу охорони здоров'я України.

Список використаної літератури:

- Муляр Г. Зарубіжний досвід функціонування системи охорони здоров'я в контексті забезпечення реалізації права на охорону здоров'я. *Вісник АПСВТ*, 2020, № 1–2. С. 43–52.

2. Граціотова Г. О., Ясіновська М. О. Управління персоналом та підвищення кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я України в умовах Європейської інтеграції. *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. 2020. №6(52). С.25–34. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No6/25.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.06.2020.3. DOI: 10.5281/zenodo.4564470
3. Teremetskyi V. I., Knysh S. V., Stratonov V. M. et al. Organizational and Legal Determinants of Implementing International Experience in the Health Care Sector of Ukraine. *Wiadomości Lekarskie*. 2019, T. 72. № 4. P. 711–715.
4. Boryshkevych I., Yakubiv V., Zawicki M. Methods for Evaluation of the Effectiveness Level of the Territorial Community's Development Strategy. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2022. Vol. 9. № 3. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/jpnu/article/view/6328>.
5. Латишев Є. Є. Управління кадровими ресурсами вітчизняної галузі охорони здоров'я на шляху до європейської інтеграції. *Одеський медичний журнал*. 2005. № 1 (87). С. 109–115.
6. Логвиненко Б. О. Публічне адміністрування сферою охорони здоров'я в Україні: теорія і практика : монографія. К. : «МП Леся», 2017. 344 с.
7. Кузьменко Г. О. Зарубіжний досвід публічного управління у сфері охорони здоров'я. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Том 33 (72). № 3. 2022. С. 113–119.
8. Economist Intelligence Unit [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.eiu.com/Default.aspx>; <http://www.economist.com/med>
9. Індекс якості життя: як змінювалося місце України в рейтингу (інфографіка). URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/496949/indeks-yakosti-zhyttya-yak-zminyuvalosya-mistse-ukrayiny-v-rejtyngu-infografika>
10. У «рейтингу здоров'я» від Bloomberg Україна обігнала Росію. URL: <https://mind.ua/news/20194178-u-rejtingu-zdorovya-vid-bloomberg-ukrayina-obignala-rosiyu>
11. Тривалість життя. Bloomberg склав рейтинг країн за рівнем здоров'я населення. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/trivalist-zhittya-bloomberg-sklav-reyting-krajina-za-rivnem-zdorov-ya-naselennya-50008050.html>

Zvirych V. Trends in the development of healthcare in Ukraine in the context of international rating assessment

The article substantiates the relevance of a detailed analysis of the trends of changes in Ukraine's positions in international rankings, which characterize the peculiarities of the functioning of the health care sector. In the course of this study, 2 ratings were analyzed: the «Quality of Life Index» rating and the «World's Healthiest Countries» rating.

The «Quality of Life Index» rating takes into account the following assessment indicators: health, where the main assessment indicator is life expectancy; family (prevalence of divorce); public life; welfare; political stability and security; climate; employment guarantees; political freedom; gender equality. Ukraine ranked 65th in the «Quality of Life Index» rating in 2020. Ukraine has an unstable position in the analyzed rating. It took the highest position in 2016 – 52nd place, and since then it has slightly worsened its position according to the analyzed indicators.

The ranking of the «healthiest countries in the world» is based on the following main indicators: average life expectancy, the number of smokers in the country, the number of people with signs of obesity, environmental ecology. 169 countries of the world are evaluated in the rating. Ukraine ranks 93rd in the «World's Healthiest Countries» rating. A detailed analysis of individual components of the rating shows that Ukraine occupies a low position in all components of the rating, but the worst state of affairs is with the first two indicators: Ukraine has a low average life expectancy and a large number of smokers. The best situation with ecology, because there is access to clean water and sanitary standards of life are observed.

According to the results of the analysis, it was established that the weak points of the domestic sphere of health care are a low average life expectancy of the population, a large number of smokers, political instability and security, lack of employment guarantees, and a low level of well-being of the population in the country. To improve the situation, it is necessary to study the experience of the countries that occupy the first positions in the ratings, namely Switzerland, Denmark, Finland, Spain, Italy, and the Netherlands.

Key words: public administration, health care, international experience, rating assessment, trends.